



„Асоциация за реинтеграция на осъдени лица”/АРОЛ/
гр. София, жк. „Младост”, бл. 304, вх. 2, ап. 36
www.arspbg.org, e-mail: stoleo@yahoo.com, тел: +359 899 474-112



ДОКЛАД

ОТНОСНО

извършеното наблюдение на
избирателните секции, открити в
местата за задържане и лишаване от
свобода

на

изборите за членове на Европейския
парламент от Република България,
произведени на 25 май 2014 г.

„Асоциация за реинтеграция на осъдени лица”

София, България

юни 2014 г.

АСОЦИАЦИЯ ЗА РЕИНТЕГРАЦИЯ НА ОСЪДЕНИ ЛИЦА	3
Използвани съкращения.....	4
УВОД	5
1. Организацията на изборите и образуването на избирателни секции в местата за задържане и лишаване от свобода	6
2. Вот в контролирана среда – гласуване под строй и без спазване на унифицирани правила.....	9
2.1. Начало и край на гласуването:	9
2.2. Идентифицирането на избирателя и изискванията за уседналост в изборите за членове на Европейски парламент от РБ – предпоставки за нарушаване принципа на равно третиране на избирателите от арестите и затворите, основания за недопускане до гласуване на лица, задържани в арестите и способ за възпрепятстване упражняването на активно избирателно право	12
2.2.1. Според действията и разбиранията на членовете на СИК, лица с неустановена самоличност и неотговарящи на изискването за уседналост са включени в избирателните списъци.....	12
2.2.2. „Делегацията” – способ за лишаване от възможността за упражняване на избирателно право.....	15
2.3 Отказът от гласуване – пред СИК или чрез предварително попълнена декларация, ден преди изборите	16
3. Изборните резултати – формирана свободна воля, независимо от гласуването в контролирана среда	18
3.1. Липса на съществени отклонения от основните показатели на произвежданите избори в контролирана среда.....	18
3.2. Разпределението на гласовете по партии, коалиции и независими кандидати и тяхната подредба за пореден път не съвпада с официално обявените резултатите от ЦИК.....	20
КОНСТАТАЦИИ:	23
ПРЕПОРЪКИ:.....	24
ПРИЛОЖЕНИЕ 1.....	25

АСОЦИАЦИЯ ЗА РЕИНТЕГРАЦИЯ НА ОСЪДЕНИ ЛИЦА

„Асоциация за реинтеграция на осъдени лица” (АРОЛ) е българска неправителствена организация, осъществяваща дейност в обществена полза, регистрирана през 1997 година и пререгистрирана съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел.

Мисията на „АРОЛ” е да подпомага процеса на социално включване в обществото на осъдени лица и да защитава правата и основните свободи на човека на територията на Република България и чужбина съгласно вътрешните и международни актове и стандарти.

Пълна информация за дейността на организацията може да се намери на интернет адрес www.arspbg.org или на телефон 0899 47 41 12 от Председателя на „АРОЛ” Даниел Стоянов.

Настоящият констативен доклад е изготвен при спазване на разработената от Асоциацията методика за наблюдение на избори в съответствие с международните практики и стандарти за изборен мониторинг на ОССЕ и Европейския съюз. Отговорност за съдържанието на документа, констатациите и препоръките към държавните институции и органи носи единствено „Асоциация за реинтеграция на осъдени лица”. По никакъв начин не може да се счита, че докладът изразява възгледи или позиции на Обществения съвет към ЦИК, или на негови отделни членове.

Използвани съкращения

АРОЛ	„Асоциация за реинтеграция на осъдени лица”
ГДИН	Главна дирекция „Изпълнение на наказанията”
ИК	Изборен кодекс (обн. ДВ. бр. 19 от 5 март 2014, в сила от 5.03.2014 г., изм., бр. 35 от 22.04.2014 г., в сила от 22.04.2014 г.)
ЗИНЗС	Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
МП	Министерство на правосъдието
НСлС	Национална следствена служба
СИК	Секционна изборителна комисия
РБ	Република България
ЦИК	Централна изборителна комисия

УВОД

В изпълнение на мисията си за защита правата и основните свободи на човека (в частност на лица от групи в неравностойно положение¹), „АРОЛ“ за втори пореден път осъществи мониторинг на произвеждани в Република България избори.

Наблюдението върху организацията и гласуването на 25 май 2014 г. за членове на Европейския парламент бе фокусирано върху спазването от държавата на конституционно закрепеното активно и пасивно избирателно право на българските граждани и на гражданите на държавите-членки на Европейския съюз, които в изборния ден се намират в арестите и местата за лишаване от свобода с наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“. На територията на страната съществуват 42 ареста, в които задържаните без влязла в сила присъда лица престояват до повдигане на обвинение от прокуратурата или обвинителният им акт бъде внесен в съда. След придобиването качеството на обвиняем или подсъдим, до окончателното влизане на присъдата в сила, лицата с наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“ се преместват в един от 12-те затвора, най-близък до техния адрес на постоянно местоживееене.

Освен констатации, настоящият доклад отправя препоръки към изборната и държавна администрация относно гарантиране правото на глас на избирателите, които упражняват своя вот в контролирана среда.

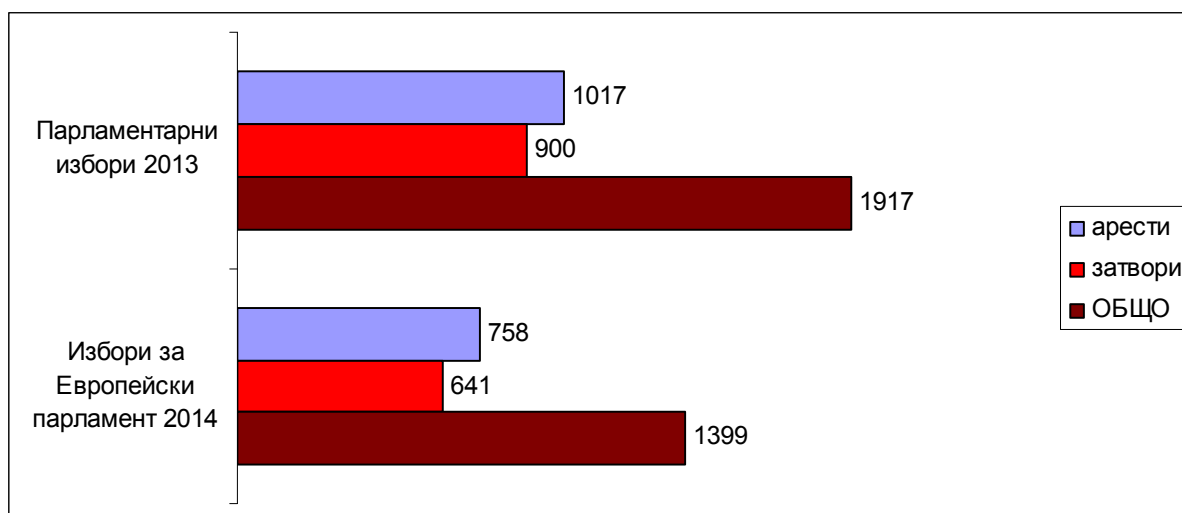
¹ Не са идентични с уязвимите групи от населението. Под уязвими групи се имат предвид групи, които са изправени пред по-висок риск от бедност и социално изключване от обичайния за населението.

1. Организацията на изборите и образуването на избирателни секции в местата за задържане и лишаване от свобода

Наблюдава се положителен ефект относно гарантиране възможността за упражняване правото на глас на избирателите без влязла в сила присъда, задържани в изборния ден в арестите и затворите. С приетото в новия Изборен кодекс намаление на необходимия минимален брой избиратели от 20 на 10 при наличието, на които се образуват избирателни секции в местата за задържане и лишаване от свобода², се създадоха условия за откриването на най-голям брой избирателни секции на територията на подразделенията на ГДИН в произвежданите избори от 2011 г. до сега.

Независимо от натрупания опит в организацията и произвеждането на избори, наблюдението ни констатира разминаване между официално получените данни от ГДИН и данните, събрани от протоколите на секционните избирателни комисии в броя на избирателите, намиращи се в изборния ден в арестите и затворите.

Графика 1³ Лица с право на глас, задържани в арестите и затворите

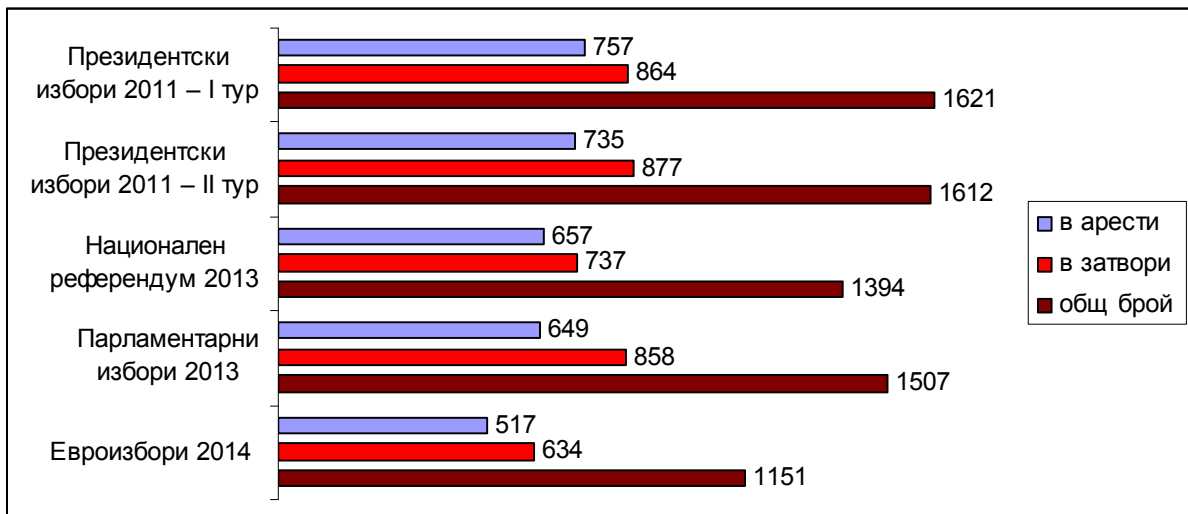


На 25 май 2014 г. на територията на местата за лишаване от свобода в България са се намирали общо **1399** лица, притежаващи активно избирателно право. **758** задържани лица без влязла в сила присъда са се намирали в **арестите**, **641** са били в **затворите**. За сравнение, на 12 май 2013 г. този брой е бил 1917 лица, от които 1017 в арестите и 900 в затворите. Намаляването на броя на лицата с право на глас в местата за задържане и лишаване от свобода е последица от общия спад на задържаните лица с наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“, който започва от средата на 2013 г. **До момента на образуване на избирателните секции**, 48 часа преди изборния ден, тенденцията е **лицата с право на глас в арестите да са повече**, отколкото лицата с право на глас в затворите. (виж графика 1)

² Чл. 9 (1) от ИК.

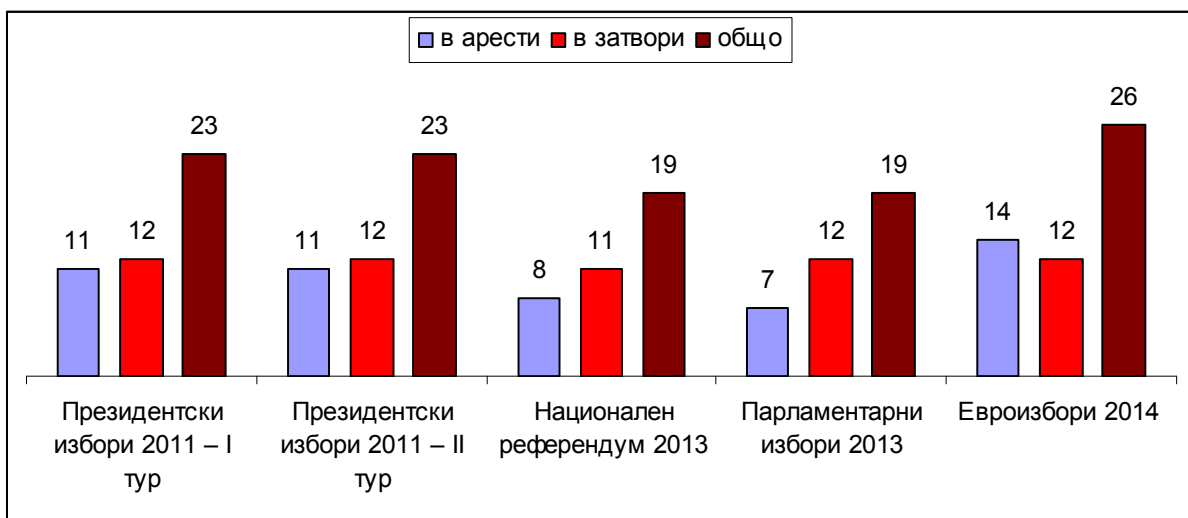
³ По данни на ГДИН.

Графика 2⁴ Избиратели в местата за задържане и лишаване от свобода, след образуване на избирателните секции



След образуването на избирателните секции в арестите и затворите, в които има наличие на не по-малко от 10 избиратели, отговарящи на критериите за уседналост⁵ и изготвянето на избирателните списъци от ръководителите на териториалните подразделения на ГДИН⁶, тенденцията се обръща и **избирателите по списък в затворите са повече**. Това се наблюдава във всички произведения от 2011 г. до 2014 г. избори, както и на Националния референдум през 2013 г.. (виж графика 2)

Графика 3 Брой открити избирателни секции



Обяснението се корени във факта, че докато **в затворите** почти винаги **има наличие на не по-малко от изискуемите 20 избиратели** до м. март 2014 г., съответно 10 след влизането в сила на новия ИК, то **в арестите**, находящи се в по-малките населени

⁴ По данни от ГДИН.

⁵ Чл. 9 (9) от Изборния кодекс (обн. ДВ. бр. 19 от 5 март 2014, в сила от 5.03.2014 г., изм., бр. 35 от 22.04.2014 г., в сила от 22.04.2014 г.).

⁶ Чл. 29 (1) от ИК.

места, **изискуемият брой лица с право на глас** за образуване на избирателна секция **не може да бъде достигнат**. Поради това обстоятелство, **избирателни секции се откриват** в 12-те затвора⁷, но само **между 7 и 14 секции от общо 42 ареста** са откривани в деня на изборите. През периода 2011 – 2014 г. най-много избирателни секции са открити на изборите за членове на Европейския парламент на 25 май 2014 г. - общо 26 в 14 ареста и 12 затвора. (виж графика 3)

Графика 4 Лица с право на глас и избиратели по ГДИН, сравнени с данните от протоколите на СИК

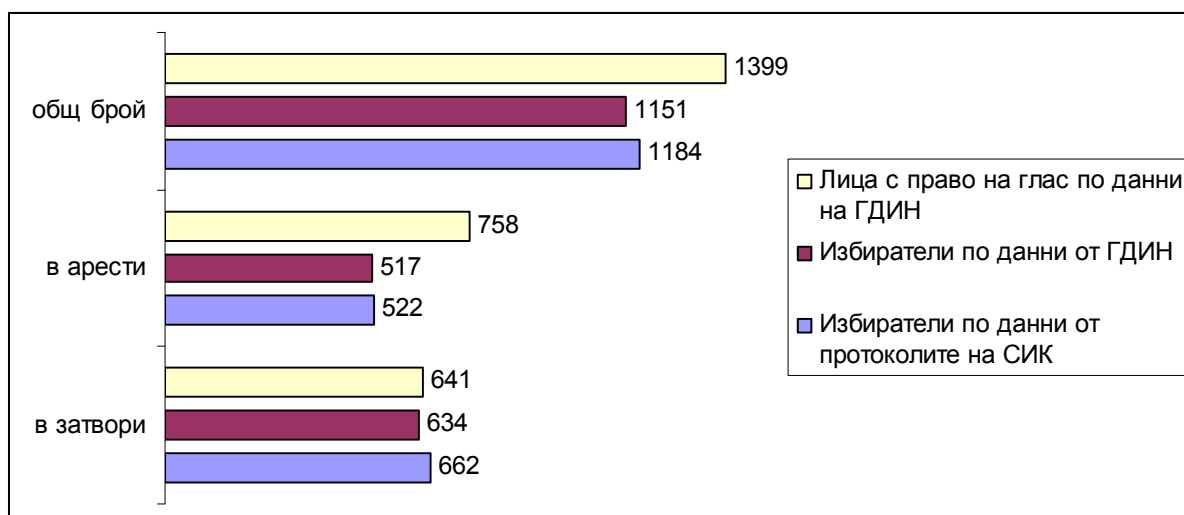


Таблица 1 Брой на избирателите в арестите и затворите, включени в избирателните списъци по данни на ГДИН, от протоколите на СИК и брой на лицата с право на глас в арестите и затворите на 25 май 2014 г.

	Избиратели по данни от протоколите на СИК	Избиратели по данни на ГДИН	Лица с право на глас по данни на ГДИН
в затвори	662	634	641
в арести	522	517	758
общ брой	1184	1151	1399

След обработката на информацията от протоколите на **СИК**, **избирателите** в местата за задържане и лишаване от свобода на 25 май 2014 г. са били **общо 1184**, от които 662 в затворите и 522 в следствените арести. Липсва логично обяснение за

⁷ Само на Националния референдум 2013 г. не е открита секция в затвора Пазарджик поради липсата на изискуемия по закон брой от 20 избиратели.

разминаването в данните, които би следвало да са идентични, тъй като ръководителите на териториалните поделения на ГДИН съставят и подписват 48 часа преди изборния ден избирателните списъци на задържаните лица, които не изтърпяват наказание лишаване от свобода и предават списъците в същия срок на общинските администрации на населените места⁸.

Независимо от най-големия брой открити избирателни секции в местата за задържане и лишаване от свобода **на 236 лица, притежаващи активно избирателно право и задържани в деня на изборите на 25 май 2014 г. в арестите в по-малките населени места не е била осигурена възможността да упражнят правото си на глас.** На извънредните парламентарни избори през май 2013 г. този брой е съответно 368 лица в арестите и 42 в затворите – общо 410 лица. В процентно отношение, обаче почти не е настъпила съществена промяна в създаването на условия за гарантиране на възможността за упражняване на активното избирателно право. 16.87 % от лицата с право на глас в арестите и затворите през 2014 г. срещу 21.39 % от лицата с право на глас през 2013 г. са били лишени от тази възможност.

2. Вот в контролирана среда – гласуване под строй и без спазване на унифицирани правила

2.1. Начало и край на гласуването:

В местата за задържане и лишаване от свобода, гласоподавателите не разполагат с възможността свободно да упражнят правото си на глас в рамките на посочения от ИК период на гласуване от 6 до 19 часа в изборния ден. Избирателите биват довеждани до помещението за гласуване под строй, на малки групи до пет човека (в затворите) или поединично (в арестите). Тази организация и сравнително малкият брой на избирателите в откритите избирателни секции позволява независимо кога след официалното начало на изборния ден е започнало гласуването, то да завърши след половин час или в рамките на няколко часа, много по-рано преди официалното приключване на изборния ден в 19 часа.

⁸ Чл. 29 (1) във вр. чл. 23 (1) от ИК.

Таблица 2 Начало и край на изборния ден по протоколи от СИК и край на гласуването по данни на ГДИН

град	СИК №	арест/затвор	Начало на изборния ден по протокол на СИК	Край на изборния ден по протокол на СИК	Край на гласуването по данни от ГДИН	Брой гласували задържани
Бургас	020400290	затвор	8.30	19.00	11.50	47
Варна	030603394	затвор	8.30	19.00	11.10	40
Варна	030603395	арест	6.00	19.00	16.00	12
Велико Търново	040400090	арест	6.30	19.00	14.00	4
Враца	061000108	затвор	6.00	19.00	19.00	17
Враца	061000111	арест	6.00	не е отбелязан	11.10	12
Добрич	082800129	арест	6.00	19.00	9.40	14
Бобов дол	100400025	затвор	6.00	не е отбелязан	12.00	24
Ловеч	111800103	затвор	6.00	19.00	12.15	54
Пазарджик	131900091	затвор	6.00	19.00	10.10	22
Пазарджик	131900092	арест	6.00	19.00	9.00	9
Плевен	152400132	затвор	6.00	19.00	9.30	11
Плевен	152400133	арест	6.00	19.00	10.40	12
Белене	150300014	затвор	8.50	19.00	10.30	48
Пловдив	162205098	затвор	6.00	19.00	8.55	72
Пловдив	162205099	арест	7.00	19.00	11.05	68
Русе	192700209	арест	6.00	19.00	9.40	21
Сливен	202000186	затвор	6.00	19.00	11.00	13
София 23	234608036	арест	не е отбелязано	не е отбелязан	15.55	150
София 24	244605065	затвор	6.00	19.00	11.55	173
София 24	244605066	арест	6.00	не е отбелязан	10.45	30
Стара Загора	273100205	затвор	8.30	не е отбелязан	11.10	54
Стара Загора	273100206	арест	6.00	19.00	10.15	19
Хасково	293400152	арест	6.00	19.00	14.00	17
Шумен	303000127	арест	6.00	19.00	11.50	10
Ямбол	312600104	арест	не е отбелязано	не е отбелязан	8.15	7

Най-рано е приключило гласуването в ареста на град Ямбол – 8.15 часа, където са гласували само 7 допуснати от 17 общо явили се избиратели. Следва затвора в град Пловдив, в който гласуването на 72 избиратели е приключило в 8.55 часа. Най-късно е приключило гласуването в ареста в град Варна – 16.00 часа (гласували 12 задържани), а

пет минути по-рано в 15.55 часа приключва гласуването в ареста на НСлС в град София (гласували 150 задържани).

Цитираме без коментар информацията на нашия наблюдател, адв. Любомир Новиков относно организацията по откриване на изборния ден в наблюдаваната от нас СИК № 234608036 в ареста на НСлС:

„Тъй като ОСИН е място с особен статут и специален ред за достъп, на 21 май 2014 г. се представих на завеждащия звеното и оставих копие от решението на ЦИК, за да бъде включен в списъка на допуснатите лица. Заместник-завеждащият ме уведоми, че изборът, поради специфичния режим, няма да започне преди 9:00 ч. В деня на изборите, 25 май 2014 г., се явих в 7:55 ч. и постовият ме уведоми, че членовете на СИК ще се явят по-късно, което стана в 8:55 ч. След извършената подготовка – запечатване на избирателната урна, разпределяне на бюлетините, подготовка на списъка и пр., изборът започна в 9:38 ч. Следва да отбележа, че членовете на комисията, с изключение на председателя, бяха зле подготвени относно организацията и произвеждането на избора както по общите въпроси, така и с оглед спецификата на мястото.”

Единствено в затвора в град Враца избирателите са били изчаквани да решат да гласуват и са довеждани до избирателната секция в рамките на целия изборен ден от 6.00 до 19.00 часа.

За първи път в сканираните протоколи на избирателните секции, открити в местата за задържане и лишаване от свобода като час на започване на гласуването е посочено време различно от 06.00 часа. Това е пряко доказателство за наблюдаваното от нас ненавременно откриване на изборния ден и противоречи на изявленията на ЦИК, че към 8.00 часа всички избирателни секции на територията на страната са открити и гласуването е започнало. Според протоколите на СИК в затвора град Бургас, Варна и Стара Загора началото на изборния ден е в 8.30 часа; в затвора в град Белене началото на гласуването е в 8.50 часа. В ареста на град Велико Търново изборът е започнал в 6.30 часа, а в ареста на град Пловдив в 7 часа.

Необходимо е да се обърне внимание, че в протоколите на СИК от ареста на НСлС в град София (СИК № 234608036) и ареста в град Ямбол (СИК № 312600104) не е отбелязано началото и края на изборния ден. Само края на изборния ден не е отбелязан в протоколите на СИК в ареста в град Враца (СИК № 061000111), затвора град Бобов дол (СИК № 100400025), ареста на ул. „М-р Векилски” в град София (СИК № 244605066) и затвора град Стара Загора (СИК № 273100205).

Въпреки, че не представлява съществено нарушение, умишленото непопълване на часовете е индикация за съществуването на нередности при откриването и закриването на изборния ден или за недобро обучение на членовете на СИК, които могат да попълнят протокола с резултатите от гласуването, но не могат да направят разлика между началото и края на изборния ден и времето, в което фактически е

започнало и завършило довеждането на задържани избиратели до изборното помещение.

2.2. Идентифицирането на избирателя и изискванията за уседналост в изборите за членове на Европейски парламент от РБ – предпоставки за нарушаване принципа на равно третирана на избирателите от арестите и затворите, основания за недопускане до гласуване на лица, задържани в арестите и способ за възпрепятстване упражняването на активно избирателно право

2.2.1. Според действията и разбиранията на членовете на СИК, лица с неустановена самоличност и неотговарящи на изискването за уседналост са включени в избирателните списъци.

Продължава практиката СИК-и да не допускат до гласуване задържани лица с право на глас, вписани 48 часа преди изборния ден в изготвените от ръководителите на местата за задържане и лишаване от свобода избирателните списъци.

На произведените през месец май 2013 г. парламентарните избори, наблюдението ни констатира недопускането на 2-ма избиратели в затвора град Пловдив поради липса на адресна регистрация в избирателния район, масово недопускане до гласуване в ареста на НСлС в град София (125 недопуснати от 221 избиратели или 56 %) и в ареста в гр. Варна (19 недопуснати от 38 избиратели или 50 %), в ареста в град Стара Загора (5 недопуснати от 30 избиратели или близо 17 %). Общо 151 избиратели не са допуснати до гласуване поради липса на лични карти на произведените през 2013 г. парламентарни избори.

На изборите за членове на Европейски парламент, общо 38 избиратели в седем секции, открити в арестите в градовете Варна, Велико Търново, Враца, Плевен, Стара Загора, Хасково и Ямбол не са били допуснати да упражнят правото си на глас. Разпределението им е посочено в таблицата по-долу. В останалите избирателни секции, открити в арестите и затворите не се констатира недопускане на избиратели да упражнят правото си на глас.

Таблица 3 Разпределение на недопуснатите до гласуване избиратели

град	СИК №	арест/затвор	Бр. избиратели по ГД"ИН"	гласували	отказали	недопуснати
Варна	030603395	арест	23	12	2	9
Велико Търново	040400090	арест	13	4	7	2
Враца	061000111	арест	14	12	1	1
Добрич	082800129	арест	14	14	0	0
Пазарджик	131900092	арест	16	9	7	0
Плевен	152400133	арест	19	12	0	7
Пловдив	162205099	арест	71	68	3	0
Русе	192700209	арест	28	21	7	0
София 23	234608036	арест НСлС	211	150	60	1
София 24	244605066	арест Векилски	34	30	4	0
Стара Загора	273100206	арест	26	19	0	7
Хасково	293400152	арест	21	17	0	4
Шумен	303000127	арест	10	10	0	0
Ямбол	312600104	арест	17	7	2	8

По данни от прякото ни наблюдение в ареста на НСлС в град София, на 25 май 2014 г. не е констатирано недопускане на избиратели да гласуват поради липса на документи, установяващи тяхната самоличност. Това може да се обясни с изцяло сменения състав на комисията от предишните избори, вследствие оповестяването в публичното пространство от „АРОЛ“ на броя неправомерно недопуснати до гласуване на парламентарните избори 2013 г. задържани лица. Констатирано е обаче допускане до гласуване на едно лице с руско гражданство. След намесата на наблюдателя ни и преди пускането на бюлетината в урната, гласуването на лицето е било преустановено. Използваната бюлетината е била унищожена като сгрешена.

По информация на наблюдателя ни от ареста в град Враца, причината за недопускане на избирателя до гласуване е невъзможността да бъде установена самоличността му само чрез постановлението на прокуратурата и определението на съда за задържането на лицето. Оказва се, че задържаният никога не си е изваждал лична карта и след съветване с РИК, Председателят на СИК не допуска до гласуване лицето, въпреки че то е било вписано в избирателния списък. Ако това лице бе приведено в затвор, където самоличността му пред СИК се установява със създаденото по ЗИНЗС лично досие, то би било допуснато до гласуване без проблем с установяване на неговата самоличност, дори и никога лицето да не си е изваждало лична карта.

Необходимо е да се отбележи високият процент на недопуснати до гласуване в четири ареста. В град Ямбол от 17 избиратели не са допуснати 8 (47 %); в град Варна от 23-ма избиратели не са допуснати 9 (39 %); в град Плевен от 19 избиратели не са допуснати 7 (37 %), в град Стара Загора от 26 избирателя не са допуснати до гласуване 7

(27 %). Въпреки по-малкият процент недопуснати до гласуване избиратели на тези избори в ареста в град Варна (39 % спрямо 50 % през 2013 г.), тревожна е констатацията относно продължаващата практиката на лишаване от глас на задържани лица от избирателната комисия с председател на изборите през 2013 и 2014 г., г-жа Румяна Иванова Ганчовска. През 2014 г. съставът на комисията (без председателя ѝ) е сменен, но това не променя съществено разбирането на СИК относно начина за удостоверяване самоличността на задържаните в ареста избиратели.

При положение, че самоличността на лицата е установена безспорно чрез способите, предвидени в Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, задържаните са били вписани в избирателния списък, което означава че отговарят и на критериите за уседналост в конкретния вид избор, недопускането на 38 избиратели до гласуване не може да бъде логично обяснено. Или в българските арести и затвори прокуратурата и съдът задържат лица без установена самоличност, или служителите от деловодството на арестите и затворите изготвят избирателни списъци в противоречие с изискванията на ИК, или членовете на СИК не са обучени компетентно за реда и начина на установяване на самоличността на задържаните лица.

Недопускането до гласуване може да се квалифицира и като престъпление против политическите права на българските граждани по чл. 167 (1) от НК, изразяващо се във възпрепятстване от длъжностно лице на някого да упражни активното си избирателно право. Ако практиката на недопускане продължава и на следващи избори, държавата ще бъде изправена пред реалната хипотеза да изплаща искове за обезщетения поради нарушаване на конституционно гарантирани права на българските граждани.

Пряка отговорност за недопускането на задържани избиратели да упражнят правото си на глас поради проблеми с установяването на тяхната самоличност носи настоящия състав на ЦИК, който въпреки искането на „АРОЛ“, подкрепено и от Обществения съвет към ЦИК, не прие решение за допълване на приложение № 5 от изборните книжа, с което към обяснителните бележки под таблицата с графите от избирателния списък се приеме нова точка 3 със следното съдържание: „В изборния ден самоличността на лицата с избирателни права в местата за задържане и изтърпяване наказание лишаване от свобода се установява по предвидения в ЗИНЗС ред.“ Доказателство за бездействието и negliжирането от ЦИК на повдигнатия от нас проблем е и невключването в методическите указания към СИК текст, с който да се укаже на членовете на избирателните комисии в арестите и затворите реда и начина за установяването на самоличността на задържаните лица в изборния ден.

2.2.2. „Делегацията”⁹ – способ за лишаване от възможността за упражняване на изборително право.

На изборите, произведени на 25 май 2014 г. „по делегация” в деня на изборите или предишния ден са били преместени 13 изборители, включени на 23 май 2014 г. в изборителните списъци, изготвени от деловодствата в 12-те затвора в РБ. За сравнение на изборите през 2013 г. при наличието на 1507 изборители в местата за задържане и лишаване от свобода, по „делегация” в деня на изборите са били преместени само 6 задържани лица.

Графика 5

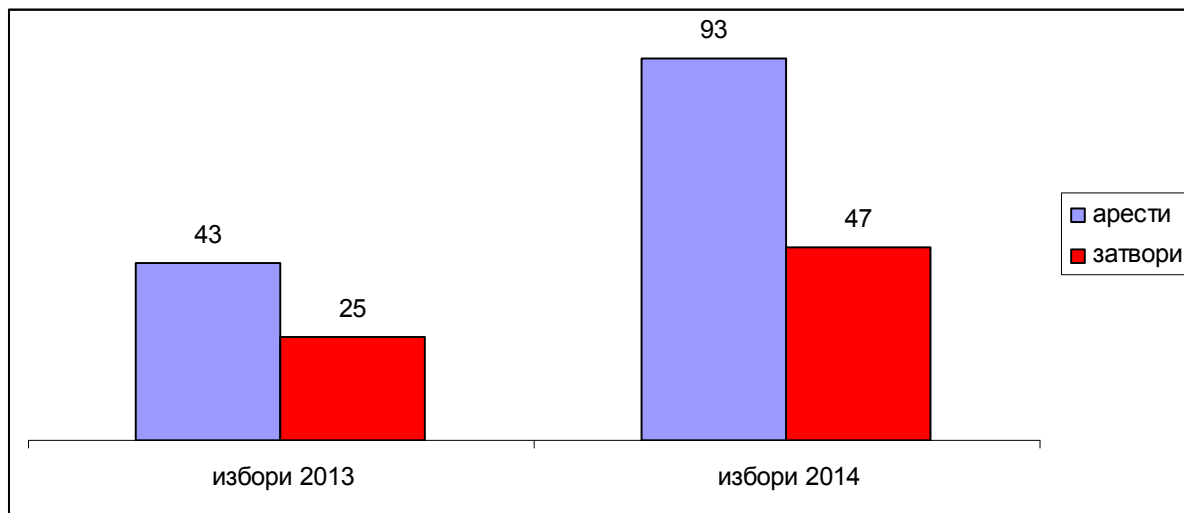


Транспортирането в деня преди избора или в същия ден на лица с изборително право от затворите с образувани и открити секции в арести, където няма такива е предпоставка за лишаване на изборител от възможността му да упражни правото си на глас. Макар и малко на брой, събрани с недопуснатите до гласуване лица от арестите, наблюдението ни констатира 51 случая на лица, притежаващи активно изборително право, но възпрепятствани да го упражнят в изборния ден.

⁹ Преместване в деня преди изборите на лице, включено в изборителния списък от затвор с образувана изборителна секция в друго подразделение на ГДИН, в което няма изборителна секция.

2.3 Отказът от гласуване – пред СИК или чрез предварително попълнена декларация, ден преди изборите

Графика 6 Брой отказали да гласуват избиратели по арести и затвори



Остава устойчива тенденцията отказалите да гласуват в арестите лица да са повече отколкото в затворите. Прави впечатление високият общ процент на задържаните лица, отказали да гласуват на изборите за членове на Европейския парламент – над 12 % (140 задържани) срещу само 4.51 % (68 задържани) отказали да гласуват на извънредните парламентарни избори през 2013 г. Освен индикация за липсата на интерес към изборите за членове на Европейския парламент, това е и показател за незаинтересованост от страна на политическите партии, коалиции и независими кандидати за извършване на персонална предизборна кампания сред задържаните лица.

Таблица 4 Разпределение на отказалите да гласуват на 25 май 2014 г. задържани лица по арести и затвори

град		Избиратели	Гласували	Отказали
Варна	арест	23	12	2
Велико Търново	арест	13	4	7
Враца	арест	14	12	1
Добрич	арест	14	14	0
Пазарджик	арест	16	9	7
Плевен	арест	19	12	0
Пловдив	арест	71	68	3
Русе	арест	28	21	7
Стара Загора	арест	26	19	0
Хасково	арест	21	17	0
Шумен	арест	10	10	0
Ямбол	арест	17	7	2
София 24	арест Векилски	34	30	4
София 23	арест НСлС	211	150	60
Бургас	затвора	48	47	0
Варна	затвора	50	40	9
Враца	затвора	33	17	16
Бобов дол	затвора	25	24	0
Ловеч	затвора	57	54	0
Пазарджик	затвора	24	22	2
Плевен	затвора	11	11	0
Белене	затвора	50	48	0
Пловдив	затвора	72	72	0
Сливен	затвора	13	13	0
София 24	затвора	192	173	18
Стара Загора	затвора	59	54	2

Отказът от гласуване се е извършвал лично от избирателя пред член на СИК, за което е попълвана декларация или е отбелязвано „отказал“ в графата забележка в избирателния списък.

Единствено в ареста на НСлС, негласувалите лица са изразили нежеланието си чрез надлежно подписани предишния ден декларации, които се намират при администрацията. „АРОЛ“ в качеството си на правозащитна организация не подкрепя тази практика и ще обърне внимание на ръководството на ГДИН за нейното преустановяване.

Отказът от гласуване трябва да става единствено и само в деня на изборите, след довеждането на избирателя до изборното помещение и пред член на СИК. Ако лице, подписало предварително декларация за отказ от гласуване, промени желанието си в изборния ден, администрацията на мястото за задържане или лишаване от свобода няма да го доведе до изборното помещение, позовавайки се на предварителния отказ. По този начин се осъществява съставът на престъплението против политическите права на гражданите по чл. 167 (1) от НК – противозаконно пречене за осъществяване на избирателно право и се нарушава конституционно гарантираното активно избирателно право на българските граждани.

3. Изборните резултати – формирана свободна воля, независимо от гласуването в контролирана среда

3.1. Липса на съществени отклонения от основните показатели на произвежданите избори в контролирана среда

Таблица 5 Обобщени данни от протоколите на СИК-и, открити в местата за задържане и лишаване от свобода за периода 2011 – 2014 г.

	Избиратели по списък	Дописан и под черта в изборния ден	Гласували	Валидни бюлетини	Недействителни	Преференции	Избирателна активност
Президентски избори 2011							
I тур	1750	75	1530	1401	129		87.43%
II тур	1751	49	1567	1465	102		89.49%
Референдум 2013							
	1550		1256	1170	85		81.03%
Парламентарни избори 2013							
	1524	119	1363	1284	79		89.44%
Избори за членове на Европейския парламент 2014							
	1184	142	1071	888	183	188	90.46%

Изборите за членове на Европейски парламент не показват съществени разминавания в характеристиките на вота в контролирана среда, в сравнение с предходни избори.

Високата избирателната активност от 90 % е специфична особеност на гласуването в местата за задържане и лишаване от свобода, където изборният ден създава условия за разнообразяването на режима и възможност за откъсване от монотонното ежедневие в арестите и затворите.

Броят на допълнително вписаните под черта избиратели е най-висок на фона на предходните избори, но това не е обстоятелство, бъдещо съмнение за опити за

манипулиране на вота. Допълнително вписаните „под черта“ не са 142 лица, задържани „под стража“ и изпратени в арестите в изборния ден. В някои избирателни секции, в деня на изборите освен членове на СИК, наблюдатели и застъпници са били допуснати до гласуване и надзорно-охранителния състав от арестите и затворите, което води до високия брой избиратели, вписани в допълнителната страница на избирателния списък. Преценката дали охраняващите задържаните лица в арестите и затворите имат право да гласуват в същата секция е на председателя на съответната СИК макар, че формално погледнато те не могат да се считат за „охрана на съответната секция“ по смисъла на чл. 233 от ИК.¹⁰

Броят на недействителните бюлетини също е най-висок в сравнение с предишни избори – 183, от които за всички или повече от една листа 120 и 63 само за една листа. Този показател може да е индикатор за ниското ниво на информираност на избирателите в отделни места за задържане и лишаване от свобода относно начина на гласуване, вида на бюлетината и политическите послания на кандидатите за евродепутати, издигнати от политически партии, коалиции или инициативни комитети. Не е за пренебрегване и факта, че основното количество недействителни бюлетини е в секциите, открити в ареста на НСлС и затвора град София. 43 недействителни бюлетини за повече от една кандидатска листа са регистрирани в ареста на НСлС и 38 в затвора град София, от които 9 за повече от една листа и 29 за една листа. Недействителните бюлетини не могат да се разглеждат като протестен вот, а като индикатор за неосведоменост, констатация направена въз основа на прякото наблюдение на гласуването в ареста на НСлС и подкрепена от информацията на нашия представител:

„В заключение следва да отбележа, че гласоподавателите не бяха подготвени за изборите, не знаеха реда за гласуване, не познаваха кандидатите и начина на гласуване. Това е, според мен, причината да има 27% недействителни бюлетини и нито една преференция.“

Нововъведението „преференция“ е спечелило симпатиите на всеки пети гласоподавател в избирателните секции, открити в местата за задържане и лишаване от свобода. Поради високият брой дописани лица, не може да се направи категоричен извод, колко от задържаните лица са използвали преференция, дали това е бил

¹⁰ **Гласуване на лицата, заети в произвеждането на изборите**

Чл. 233. Лицата, заети в произвеждането на изборите като членове на секционна избирателна комисия или охрана на съответната секция, може да упражнят правото си на глас след вписване в допълнителната страница на избирателния списък, ако имат право да гласуват в съответния вид избор и след представяне на декларация по образец, че не са гласували и няма да гласуват на друго място. Декларацията се прилага към избирателния списък и е неразделна част от него.

съзнателен избор или плод на игра на тото. Все пак, ако приемем малко вероятната хипотеза, че всички дописани 142-ма избиратели са гласували и преференциално, минимум 46 задържани лица са използвали преференцията.

3.2. Разпределението на гласовете по партии, коалиции и независими кандидати и тяхната подредба за пореден път не съвпада с официално обявените резултатите от ЦИК

И на тези избори продължава тенденцията за разминаването на изборните резултати от секциите в арестите и затворите с официално обявените от ЦИК. Този факт ни дава основание да твърдим, че не е налице опит за съзнателно манипулиране на крайните изборни резултати при броенето и отчитането им от СИК. Другата продължаваща тенденция е всички издигнати партийни листи и независими кандидати да получават гласове от задържаните лица. Категорично може да се твърди, че подадените за малки партии и независими кандидати гласове не се „губят“ при преброяването на бюлетините от СИК.

Таблица 6 Разпределение на подадените гласове в проценти спрямо общия брой на действителните гласове в арестите и затворите на изборите през месец май 2014 г.

№	Партия, Коалиция, ИК	Гласове	%
28	БЪЛГАРИЯ БЕЗ ЦЕНЗУРА, ВМРО, ЗНС, ГЕРГЬОВДЕН	214	24.10%
15	КОАЛИЦИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ	154	17.34%
29	ДПС - Движение за права и свободи	136	15.32%
18	ПП ГЕРБ	112	12.61%
20	ПП АТАКА	63	7.09%
13	АБВ - АЛТЕРНАТИВА ЗА БЪЛГАРСКО ВЪЗРАЖДАНЕ	46	5.18%
10	РЕФОРМАТОРСКИ БЛОК	26	2.93%
1	БЪЛГАРСКАТА ЛЕВИЦА	25	2.82%
25	БКП	17	1.91%
9	СИНЬО ЕДИНСТВО	11	1.24%
3	ПАРТИЯ НА ЗЕЛЕНИТЕ	10	1.13%
6	Християндемократическа партия на България	10	1.13%
17	Коалиция КОД - Антония Първанова, Илиана Раева - ОБ, НДСВ, СДП	10	1.13%
8	БЪЛГАРСКА НАЦИОНАЛНО-ПАТРИОТИЧНА ПАРТИЯ	9	1.01%
11	ПП НАЦИОНАЛЕН ФРОНТ ЗА СПАСЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ (ПП НФСБ)	8	0.90%
19	Инициативен комитет - Евгения Златева Банева	7	0.79%
2	ПП ГЛАС НАРОДЕН	6	0.68%
21	СЪЮЗ НА КОМУНИСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ	5	0.56%
4	ПП ЗЕЛЕНА ПАРТИЯ	4	0.45%
12	ПП БАСТА	4	0.45%
16	Инициативен комитет - Виктор Тенчев Папазов	3	0.34%
27	ЗЕЛЕНИТЕ	3	0.34%
30	Коалиция НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКИ ПАРТИИ НА БЪЛГАРИЯ (НПБ)	3	0.34%
26	Инициативен комитет - Румяна Вълчева Угърчинска-Винсенти	2	0.23%

На изборите през месец май 2013 година, БСП заема първото място със 610 гласа, а ДПС второто със 126 гласа. На трето място се нарежда АТАКА със 105 гласа като оставя за ГЕРБ четвъртото място, получили 87 гласа. Пети със 77 гласа е СДС. Всички регистрирани партии, коалиции и независими кандидати получават гласове.

Таблица 7 Резултати от парламентарните избори май 2013 г. по подадени гласове

КП "Коалиция за България"	610
ПП "Движение за Права и Свободи"	126
ПП "Атака"	105
ПП "ГЕРБ"	87
КП "Съюз на Демократичните Сили"	77
КП "Горда България"	34
Инициативен Комитет Иван Стоянов Славков	23
ПП "Национален Фронт за Спасение на България"	22
ПП "Движение България на Гражданите"	19
ПП "Ред, Законност и Справедливост"	18
КП "Център - Свобода и Достойнство"	17
ПП "ВМРО - Българско Национално Движение"	17
КП "Демократи за Силна България и Български Демократически Форум (ДСБ, БДФ)"	17
ПП "Единна Народна Партия"	14
КП "Гражданска Листа - Модерна България"	9
ПП "Съюз на Комунистите в България"	9
ПП "Демократическа Партия"	7
ПП "Демократична Гражданска Инициатива"	7
ПП "Средна Европейска Класа"	7
ПП "Лидер"	7
ПП "Глас Народен"	7
ПП "Нова Алтернатива"	6
ПП "Български Земеделски Народен Съюз"	6
КП "Българска Пролет"	5
ПП "Национал-Демократична Партия"	4
ПП "Християндемократическа Партия на България"	4
ПП "Зелените"	4
ПП "Либерален Алианс"	3
ПП "Другата България"	3
ПП "Национално Движение Единство"	3
ПП "Партия на Българските Жени"	2
ПП "Национално Патриотично Обединение"	1
ПП "Социалдемократическа Партия"	1
ПП "Българската Левица"	1
ПП "Демократична Алтернатива за Национално Обединение"	1
Инициативен Комитет Жоро Петров Ничев	1

На президентските избори през 2011 г., резултатите от I-и и II-ри тур също се различават от подредбата на кандидатите според официалните резултати от ЦИК като отново всички регистрирани кандидати получават гласове.

Таблица 8 Резултати от президентските избори 2011 г. по подадени гласове и в проценти

I тур		
1	Ивайло Георгиев Калфин	580 41.40%
2	Меглена Щилиянова Кунева	199 14.20%
3	Алексей Илиев Петров	197 14.06%
4	Росен Асенов Плевнелиев	152 10.85%
5	Волен Николов Сидеров	64 4.57%
6	Атанас Марков Семов	43 3.07%
7	Красимир Дончев Каракачанов	28 2.00%
8	Румен Димитров Христов	23 1.64%
9	Стефан Георгиев Солаков	21 1.50%
10	Мария Василева Капон	19 1.36%
11	Светослав Емилов Витков	19 1.36%
12	Сали Шабан Ибрям	18 1.28%
13	Венцислав Йорданов Йосифов	10 0.71%
14	Павел Михайлов Чернев	9 0.64%
15	Димитър Демиров Куцаров	7 0.50%
16	Николай Нанков Ненчев	5 0.36%
17	Николай Кирилов Василев	5 0.36%
18	Андрей Иванов Чорбанов	2 0.14%
	Действителни гласове	1401
II тур		
1	Ивайло Георгиев Калфин	1163 79.39%
2	Росен Асенов Плевнелиев	302 20.61%
	Действителни гласове	1465

КОНСТАТАЦИИ:

- Не е осигурена възможността 236 лица с право на глас, намиращи се в местата за задържане в по-малките градове да упражнят активното си изборително право на изборите за членове на Европейския парламент от Република България;
- Не всички изборителни секции са открили изборния ден в 6.00 часа. В три от тях началото на изборния ден е в 8.30 часа, а в една в 8.55 часа;
- СИК в ареста на НСлС в гр. София започва изборът в 9.38 часа;
- Изборителни, недопуснати от СИК-и в арестите да упражнят изборителното си право – 38;
- Изборителни, лишени от възможността да упражнят изборителното си право поради „делегация“ (преместване в изборния ден от затвор с образувана и открита изборителна секция в друго подразделение на ГДИН, в което няма изборителна секция) – 13;
- Висок процент на отказ от гласуване – над 12 % (общо 140 изборителни в арестите и затворите);
- 60 задържани в ареста на НСлС лица са подписали в деня преди изборите декларации за отказ от гласуване;
- Изборителната активност на задържаните гласоподаватели е 90 %;
- Най-висок брой изборителни, вписани в допълнителната страница на изборителния списък – 142;
- Броят на недействителните бюлетини – 183 е индикатор за неинформираност на гласоподавателите, задържани в изборния ден в арестите и затворите, а не протестен вот;
- Всеки пети, упражнил правото си на глас в изборителните секции, открити в местата за задържане и лишаване от свобода е гласувал преференциално;
- Подредбата на спечелилите гласове партии, коалиции и независими кандидати според изборните резултати от секциите, открити в местата за задържане и лишаване от свобода се разминава с подредбата според официалните резултати, обявени от ЦИК.

ПРЕПОРЪКИ:

1. МП да продължи с реформата на местата за задържане като закрие неефективните арести в малките населени места, а в градовете където едновременно съществуват арести и затвори, помещенията на арестите да се преместят в сградите на затворите;
2. Преди всеки произвеждан избор или референдум, МП да анализира броя на гласоподавателите, които биха били лишени от възможността да упражнят правото си на глас, поради недостигането на необходимия по ИК минимум от 10 избиратели за образуване и откриване на избирателни секции в местата за задържане и лишаване от свобода;
3. Въз основа на анализа, ГДИН да въведе като практика превеждането 48 часа преди изборния ден на задържани лица до населени места, в които има териториални подразделения на ГДИН с открити избирателни секции;
4. Териториалните подразделения на ГДИН да преустановят практиката на деклариране на отказ от гласуване с писмени декларации, подписани преди изборния ден. Отказът от гласуване да се декларира в изборния ден пред член на СИК, след довеждането на избирателя до избирателната секция;
5. Практиката на транспортиране на задържани в затворите лица в други арести, където не са открити избирателни секции да бъде преустановена в периода от 48 часа преди изборите до края на изборния ден. Ако в ранното утро на деня след изборите се налага явяването на задържан избирател за извършването на процесуално-следствени действия или участие в съдебно заседание в населено място, различно от мястото на задържане, транспортирането да бъде организирано по начин, гарантиращ възможността за упражняване правото на глас на избирателя;
6. СИК-и да преустановят практиката си да откриват избирателните секции в местата за задържане и лишаване от свобода в часовете между 8 и 10 сутринта.
7. СИК стриктно да спазват разпоредбите на ИК относно началото и края на изборния ден и да съгласуват с началниците на арестите и затворите организацията по довеждането на избирателите до помещението за гласуване.
8. ЦИК да не заблуждава обществото, че към 8 часа сутринта всички секционни избирателни комисии на територията на страната са открити и гласуването е започнало, след като съществуват неопровержими доказателства за недостоверността на това изявление.
9. ЦИК да приеме необходимите изменения в образец № 5, предложени от „АРОЛ“ и подкрепени от Обществения съвет към ЦИК;
10. ЦИК да включи в методическите си указания към СИК раздел, указващ начина и документите за идентифициране на избирателя в местата за задържане и лишаване от свобода.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Таблица с обобщени резултати от наблюдението на изборите за членове на Европейския парламент от Република България, произведени на 25 май 2014 г. в избирателните секции, открити в местата за задържане и лишаване от свобода

№	град	СИК №	арест/затвор	Бр. избиратели по ГДИН	Гласували по ГДИН	отказали	недопуснати	делегация	начало по протокол	край по протокол	край гласуване според ГДИН	Бр. избиратели по списък	дописани	гласували	действителни гласове	недействителни	за всички или повечето от 1 листа	за 1 листа	преференци
1	Бургас	020400290	затвор	48	47	0	0	1	8.30	19.00	11.50	47	12	58	47	11	9	2	4
2	Варна	030603394	затвор	50	40	9	0	1	8.30	19.00	11.10	50	9	49	46	3	3	0	26
3	Варна	030603395	арест	23	12	2	9	0	6.00	19.00	16.00	23	5	17	16	1	1	0	5
4	Велико Търново	040400090	арест	13	4	7	2	0	6.30	19.00	14.00	13	6	10	9	1	1	0	2
5	Враца	061000108	затвор	33	17	16	0	0	6.00	19.00	19.00	33	0	17	16	1	1	0	0
6	Враца	061000111	арест	14	12	1	1	0	6.00	не е отбелязан	11.10	13	1	12	8	4	2	2	1
7	Добрич	082800129	арест	14	14	0	0	0	6.00	19.00	9.40	11	3	14	8	6	4	2	0
8	Бобов дол	100400025	затвора	25	24	0	0	1	6.00	не е отбелязан	12.00	25	0	24	21	3	3	0	5
9	Ловеч	111800103	затвора	57	54	0	0	3	6.00	19.00	12.15	57	4	55	46	9	6	3	9
10	Пазарджик	131900091	затвора	24	22	2	0	1	6.00	19.00	10.10	25	4	26	26	0	0	0	11
11	Пазарджик	131900092	арест	16	9	7	0	0	6.00	19.00	9.00	15	1	9	7	2	2	0	4
12	Плевен	152400132	затвора	11	11	0	0	0	6.00	19.00	9.30	11	0	11	9	2	2	0	0
13	Плевен	152400133	арест	19	12	0	7	0	6.00	19.00	10.40	19	0	12	10	2	2	0	1
14	Белене	150300014	затвора	50	48	0	0	2	8.50	19.00	10.30	50	0	48	41	7	7	0	19
15	Пловдив	162205098	затвора	72	72	0	0	0	6.00	19.00	8.55	75	0	72	61	11	7	4	19

№	град	СИК №	арест/затвор	Бр. избиратели по ГДИН	Гласували по ГДИН	отказали	недопуснати	делегация	начало по протокол	край по протокол	край гласуване според ГДИН	Бр. избиратели по списък	дописани	гласували	действителни гласове	недействителни	за всички или повече от 1 листа	за 1 листа	преференци
16	Пловдив	162205099	арест	71	68	3	0	0	7.00	19.00	11.05	72	18	80	64	16	0	16	19
17	Русе	192700209	арест	28	21	7	0	0	6.00	19.00	9.40	28	8	28	27	1	1	0	4
18	Сливен	202000186	затвора	13	13	0	0	0	6.00	19.00	11.00	13	0	13	9	4	1	3	2
19	София 23	234608036	арест НСЛС	211	150	60	1	0	не е отбелязан	не е отбелязан	15.55	211	10	157	114	43	43	0	0
20	София 24	244605065	затвора	192	173	18	0	1	6.00	19.00	11.55	217	25	191	153	38	9	29	29
21	София 24	244605066	арест Векилски	34	30	4	0	0	6.00	не е отбелязано	10.45	47	6	35	32	3	3	0	4
22	Стара Загора	273100205	затвор	59	54	2	0	3	8.30	не е отбелязано	11.10	59	5	59	54	5	5	0	6
23	Стара Загора	273100206	арест	26	19	0	7	0	6.00	19.00	10.15	24	9	25	20	5	5	0	8
24	Хасково	293400152	арест	21	17	0	4	0	6.00	19.00	14.00	20	3	19	16	3	2	1	2
25	Шумен	303000127	арест	10	10	0	0	0	6.00	19.00	11.50	11	0	10	10	0	0	0	1
26	Ямбол	312600104	арест	17	7	2	8	0	не е отбелязано	не е отбелязано	8.15	15	13	20	18	2	1	1	7
	ОБЩО			1151	960	140	39	13				1184	142	1071	888	183	120	63	188